

Султанова Л.Ю.
доктор педагогічних наук,
професор кафедри професійної та вищої освіти
Центрального інституту післядипломної освіти
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»
м. Київ, Україна

МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Процес особистісного становлення викладача закладу вищої освіти відбувається суголосно реаліям суспільства, у якому він знаходиться. У результаті цього виникає необхідність у підготовці викладача відповідно до запитів сучасної вищої освіти і суспільства в цілому. У контексті досліджуваної проблеми – це підготовка особистості викладача, яка враховує стрімкі зміни у житті суспільства, у світогляді та свідомості особистості. У зв'язку з цим процес становлення особистості викладача закладу вищої освіти необхідно планувати з орієнтацією на особливості самої особистості і впливу середовища, враховуючи при цьому те, що процес професійної підготовки майбутнього викладача закладу вищої освіти припадає на віковий період становлення громадянської позиції, включення у професійну діяльність, створення власної сім'ї тощо. Відповідно, відбувається трансформація мотивації та ціннісних орієнтацій особистості викладача.

В англійській мові слово особистість («personality») походить від латинського слова «persona», яке вживалось у значенні маски акторів для театральної вистави в давньогрецькій драмі. Особистість, як об'єкт вивчення, є абстрактним поняттям, яке об'єднує багато аспектів, що характеризують людину: емоції, мотивацію, думки, переживання, сприйняття і дії. Однак, зазначають Ларрі Х'елл і Деніел Зіглер, не варто зводити особистість, як поняття, до якогось одного аспекту функціонування індивідуума [4]. Концептуальне значення особистості майбутнього викладача багатогранне – воно охоплює широкий спектр внутрішніх психічних процесів, що обумовлюють особливості його поведінки людини в межах освітнього процесу.

Проблема становлення особистості є не новою і відображена як у психології, так і в педагогіці. Так, психолог Артур Петровський зазначає, що процес становлення особистості має за мету включення особистості в різні типи соціальних відносин, засвоєння нею елементів культури, на основі і в ході якого формуються якості особистості, відбувається її розвиток і саморозвиток. При цьому автор акцентує увагу на складності, багатогранності та суперечливості процесу становлення, зумовленого внутрішніми та зовнішніми детермінантами [3, с. 15-30].

У педагогіці становлення особистості, як правило, співвідноситься з поняттям «розвиток» або «формування». Аналізуючи ці поняття, Ернст Гусинський та Юлія Турчанінова розмірковують таким чином: становлення системи завжди викликає певну проблему, адже для того, щоб почати розвиватися, система повинна якимось чином з'явитися [2, с. 31]. Виникає

питання про те, з якого моменту біологічний або соціальний об'єкт можна вважати таким, що існує. Однозначної відповіді на це питання немає. Проте момент появи особистості в процесі індивідуального розвитку обов'язково проходить період своєрідної «підготовки» до появи об'єкта, який можна позначити поняттям «становлення». Науковці зазначають, що «Відокремити становлення від розвитку нелегко, і для філософії освіти це вкрай суттєво: розмірковуючи про становлення і розвиток особистості, вона розглядає, як правило, саме той період, коли особистість тільки формується, проте ще не виявилась в цілому» [2, с. 31].

Щодо формування, то, якщо звернутися до першого значення цього поняття, воно означає надання чому-небудь певної форми [1, с. 1329]. На наш погляд, формування має певні часові межі (більш вузькі, ніж становлення та розвиток) і передбачає досягнення конкретного результату. Таким чином, орієнтуючись на ці визначення, можемо припустити, що становлення особистості викладача може відбуватися в період навчання у закладі вищої освіти. Далі, у процесі професійної діяльності та підвищення кваліфікації особистість викладача розвивається. При цьому і в період становлення, і в процесі розвитку можна формувати конкретні якості: як професійні, так і особистісні.

Набуття професійної компетентності здійснюється в процесі становлення і формування особистості викладача закладу вищої освіти під цілеспрямованим і/або стихійним впливом зовнішніх і/або внутрішніх факторів. Такий розвиток є процесом розумового і морального зростання викладача і охоплює всі кількісні і якісні зміни вроджених і набутих властивостей. Серед властивостей особистості викладача ми акцентуємо увагу на його ціннісних орієнтаціях, мотиваційному комплексі та толерантності, які покладено в основу ціннісно-мотиваційного та особистісно-поведінкового компонентів професійної компетентності.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун». 2001. С. 1329.
2. Гусинский, Э., Турчанинова, Ю. Введение в философию образования. Москва: Логос. 2003. С. 31.
3. Петровский, А. Проблемы развития личности с позиций социальной психологии. Вопросы психологии. № 4. 1984. С. 15-30.
4. Хьелл, Л, Зиглер, Д. Теории личности. Основные положения, исследования и применение. СПб.: Питер Пресс. 1997.